

ЗАСОБИ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО КІНОМИСТЕЦТВА: ФОРМУВАННЯ УЯВЛЕНЬ У ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ПРО ВІЙСЬКОВЕ МИСТЕЦТВО КОЗАЦТВА ПРИ ВИВЧЕННІ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ У 8 КЛАСІ

Ігор Коляда,
Андрій Слупачик

У час жорстокої рашистсько-української війни (2014-2023 рр.), в умовах відкритої повномасштабної агресії путінського режиму проти нашої держави, що розпочався у лютому 2022 року, надзвичайно важливим є виховання у молодого покоління українців, представників покоління «зумерів», усвідомлення необхідності фізичного загартування, бути готовим у слушний час стати на захист Батьківщини, виконати свій священний обов'язок – боронити країну від її ворогів.

Усвідомленню цього завдання здобувачами освіти, представниками покоління «зумерів», має сприяти знайомство на уроках історії України з прикладами героїзму та патріотизму, самовідданого служіння інтересам народу українського козацтва, яке творило і виборювало свободу у різні періоди становлення нашої державності. Вивчення історії козацтва є однією із складових в організації освітнього процесу на уроках історії України у 8 класі.

Проблема використання наочності та візуальних засобів навчання історії висвітлена у роботах таких сучасних українських методистів, як Г.Цвікальська [7], І. Коляда [3], К. Баханов [2], О. Пометун [1].

Метою статті є розкриття методичного потенціалу засобів кіномистецтва для формування уявлень про військову звитягу козацтва у здобувачів освіти покоління «зумерів», її відповідності до способу їхнього мислення і сприйняття інформації.

Однією з характерних рис здобувачів покоління «зумерів» є кліпове мислення, т. б. сприйняття отриманої інформації через образи, але поверхово та фрагментарно. Здобувачі освіти покоління «зумерів» не читають друкованих газет, не уявляють життя без інтернету і народилися вже зі сторінками у соцмережах і прагнуть різноманітності у своєму житті та діяльності, – цілком справедливо вказує Н. Миронова. – Вони впевнено почувають себе в інформаційному потоці й вміють використовувати знання, та відзначаються здатністю обробляти багато інформації, вмінням виділити важливе [4].

У сучасній Україні здобувачі освіти мають постійний доступ до засобів масової інформації та технічних носіїв цієї інформації. Вони присвячують цьому мінімум три-п'ять годин в день, на це вказують і відповідні соціологічні дослідження [6, с. 7]. Покоління «зумерів» найбільшу частку свого вільного часу присвячують саме поглиненню інформації через засоби односторонньої чи двохсторонньої комунікації, зокрема, користуючись інтернетом [1, с. 90-91].

Для здобувачів освіти покоління «зумерів» особливо важливо відчутти особисту ідентифікацію з історичними постатями та подіями, які були відтворені на екрані, що сприяє їх емоційному зануренню у навчальний матеріал.

У сучасному інформаційному суспільстві кіно стало загальнодоступним і надзвичайно популярним джерелом отримання історичних знань, адже лівова частка фільмів прямо чи опосередковано містять історичні факти, з якими обов'язково має справу сучасний здобувач освіти.

Українське сучасне кіно відображає сучасні погляди та інтерпретації історичних подій, дозволяючи здобувачам освіти розглянути минуле крізь призму сучасних цінностей та світогляду.

Сучасне українське кіно може запропонувати вчителю історії України, залучаючи інноваційну здатність розвитку історичного мислення у здобувачів освіти, не обмежуючись інтерпретацією фактів, підвищенням психологічно-моральної емпатії, вивчення історичної давнини у взаємозв'язках із сучасністю.

Кінофільми, на думку П. Сейшаса, мають величезний потенціал і можуть стати своєрідними «документами», які варто аналізувати разом зі здобувачами освіти та спробувати разом з ними об'єктивно розтлумачити поданий в них зміст, навчитись відрізнити правду від вимислу.

Важливо вчителю історії України обирати фільми, які відображають події, постаті з історії козацтва. Це можуть бути художні фільми, документальні стрічки або анімації, які наочно демонструють певний історичний період чи тему.

Використання на уроках історії України у 8 класі фрагментів із художніх фільмів допомагає вчителю історії України реалізувати такі завдання: 1) мотивувати здобувачів освіти на вивчення певної теми або на виконання конкретної роботи; 2) розвинути певні компетентності здобувачів освіти; 3) перетворити продукцію кінематографа в один із потужних засобів освітнього процесу; 4) розширити світогляд і пізнавальну активність здобувачів освіти. [3]

У сучасних реаліях учитель історії України має досить великий вибір таких фільмів на різні історичні сюжети. Серед таких фільмів, які б формували усвідомлення необхідності фізичного загартування, бути готовим у слушний час стати на захист Батьківщини, виконати свій священний обов'язок – боронити країну від її ворогів, пропонуємо використовувати на уроках історії України у 8 класі у закладах загальної середньої освіти такі: «Гетьманські клейноди» (1993, реж.: Леонід Осика), «Дорога на Січ» (1994, реж.: Сергій Омельчук), «Вогнем і мечем» (1999, реж.: Єжи Гоффман), «Чорна рада» (2002, реж.: Микола Засєєв-Руденко), «Козацькі байки» (2014, реж.: Антон Жадько), «Козак та Смерть» (2015, реж.: Антон Жадько), «Гетьман» (2015, реж.: Валерій Ямбурський), «Чорний козак» (2018, реж.: Владислав Чабанюк), «Пекельна Хоругва, або Різдво Козацьке» (2019, реж.: Михайло Костров), «Максим Оса: золото Песиголовця» (2022, реж.: Мирослав Латик).

Ефективність засвоєння знань здобувачами освіти з курсу історії України залежить від того, як організовано та реалізовано освітній процес. Учителю історії варто враховувати той факт, що система засобів навчання історії індивідуальна для кожної предметної області.

Роль і місце візуальних засобів навчання історії України є одним із важливіших методичних питань в дидактичній науці, особливо на сучасному етапі, коли зростає роль інтерактивних носіїв інформації та комунікації. Хоч якою цікавою і образною буде розповідь вчителя на уроці, але її не достатньо, щоб у здобувачів освіти сформувалось уявлення про події минулого. Перш ніж використати навчальні відеоматеріали на уроці, зазначає О. Пометун, що вчителю історії варто: перед переглядом фрагменту художнього фільму підготувати здобувачів освіти до активного і більш повного сприйняття змісту пропонованого відео; шляхом бесіди встановити із здобувачами освіти зв'язок між відеоматеріалом і навчальним

матеріалом уроку; звернути увагу на головні питання, що знайдуть своє висвітлення у запропонованому сюжеті [5, с. 196].

Так, перед переглядом кінофільму важливо здобувачам освіти контекст історичних подій, які будуть представлені в фільмі. Це допоможе їм краще зрозуміти та сприйняти сюжет фільму і, які важливі аспекти історії козацтва в ньому відображено. Під час перегляду фільму запропонуйте завдання для здобувачів освіти, які допоможуть їм активно спостерігати й аналізувати історичні аспекти. Наприклад, створити список ключових подій чи постатей, обговорити події та знаки. Після перегляду фільму запропонуйте здобувачам освіти порівняти його інтерпретацію історії з реальними історичними джерелами, такими як документи, свідчення свідків, фотографії тощо. Заохочуйте здобувачів освіти, обговорювати та дебатовати про те, як фільм впливає на їх розуміння історії та національної ідентичності. Дозвольте різним точкам зору висловлюватися [5, с. 195].

Традиційні методичні підходи передбачають використання кінофільмів на різних етапах уроку. Наприклад, на етапі мотивації навчального матеріалу: використання, коротких відеороликів або фрагментів кінофільмів може зацікавити здобувачів освіти та спонукати до усвідомлення важливості вивчення цієї теми уроку. Фрагмент фільму, що містить емоційно-збагачений матеріал, буде спонукати здобувачів освіти до зацікавлення темою уроку. При вивченні нового матеріалу можливе використання художнього фільму як ілюстративного і самостійного джерела інформації для пояснення складних подій, явищ. Це має полегшити їх засвоєння здобувачами освіти та сприяти побудові міцних знань для подальшого засвоєння навчального матеріалу. Під час повторення матеріалу фрагменти фільмів варто використовувати вчителю історії України для обговорення, аналізу або порівняння з вивченим раніше подіями та фактами з історії України, що має допомогти здобувачам освіти оновити свої знання та підготуватися до засвоєння нового навчального матеріалу. Також, візуальне використання фрагментів художніх фільмів має допомогти у запам'ятовуванні попередніх знань. При узагальненні, систематизації знань: після перегляду фільму можна провести обговорення ключових моментів та тем, які стосуються вивченого матеріалу. Це допоможе здобувачам освіти засвоїти інформацію та усвідомити матеріал теми.

Ефективне застосування кінофільмів, як засобів навчання історії України, на уроці передбачає такі прийоми: перегляд кадрів із кінофільмів, здійснення учителем коментаря до них, відповіді здобувачів освіти на поставлені запитання після перегляду кінофрагментів, використання проблемних запитань на уроці. Також можна робити порівняння кіноадаптації з літературним оригіналом, використовувати групові обговорення після перегляду фільму, проводити аналіз подій.

Інноваційні підходи до організації освітнього процесу навчання історії України при реалізації концепції Нової української школи передбачають формування практичних компетентностей у здобувачів освіти, критичного мислення. У цьому контексті використання художніх фільмів доцільно використовувати як навчальний матеріал до організації дискусії та аналізу: обговорення сюжетних ліній та персонажів фільму. Художні фільми також можуть слугувати форматом для організації оцінювання здобутих знань у форматі тестування.

Важливо враховувати, що використання кінофільмів повинно бути відповідати освітнім завданням та цілям навчання історії на кожному конкретному уроці, а не слугувати формою розваги.

Сучасні кабінети історії у закладах загальної середньої освіти обладнані різноманітними мультимедійними засобами навчання історії, які використовуються для підвищення пізнавальної діяльності здобувачів освіти, засвоєння ними, як теоретичних знань, так і формування в них практичних компетентностей.

Формування уявлень засобами сучасного українського кіномистецтва про воєнне мистецтво козаків вчитель може забезпечити використовуючи такі інноваційні технології навчання, як «історичні лицарські герци», запропонувавши здобувачам освіти порівняти європейських рицарів і українських козаків, «лицарський турнір», який передбачає створення та розв'язання здобувачами освіти ребусів на основні поняття про символіку та атрибутику козаків та їхнє відображення у кінофільмах, інтелектуальну гру «Говмач» щодо створення здобувачами освіти мемів за допомогою образів з художніх фільмів, гру «Козацькі байки», яка передбачає командну підготовку здобувачами освіти козацьких легенд за сюжетами художніх фільмів; урок – гру прес-конференція: «Художній фільм – у чому правда, у чому художній вимисел чи авторський задум?», історичне інтелектуальне шоу «Що? Де? Коли? Хто?», підготовка здобувачами освіти коміксу: «Врятувати героя фільму...», історичну мандрівку «У пошуках героїв та прототипів художніх фільмів», дискусійний брей-ринг на тему: «Герої історії, герої художніх фільмів, герої історичних романів: хто вони?».

Отже, використання художніх фільмів на історичну тематику як засобу навчання та дидактичного навчального матеріалу на уроках історії України у 8 кл. посилює пізнавальний інтерес здобувачів освіти покоління «зумерів» до вивчення історії українського козацтва та його ролі у формуванні військових традицій українського народу, сприяє формуванню практичних компетентностей та критичного мислення, забезпечує усвідомлення ними необхідності фізичного загартування, бути готовим у слухний час стати на захист Батьківщини, виконати свій священний обов'язок – боронити країну від її ворогів.

Література:

1. Анастасьєва О. Портрет глядача українського кіно в кінотеатрі. Київ, 2020. 124 с. URL: <https://detector.media/rinok/article/182809/2020-11-25-portret-glyadacha-ukrainskogo-kino-v-kinoteatri/> (дата звернення: 06.05. 2023).
2. Баханов К. О. Інноваційні системи, технології та моделі навчання історії в школі: Монографія. Запоріжжя : Просвіта, 2004. 328 с.
3. Коляда І.А. Вивчення історичних особистостей на уроках історії України у 8 класі: впровадження інноваційних підходів
4. Миронова Н. Бумери, міленіали, покоління Z – хто це? Розбираємось у теорії. *Українська правда. Життя*. 2020. 9 лютого. URL: <https://life.prawda.com.ua/society/2020/02/9/239843/> (дата звернення 24.10.2023).
5. Пометун О.І., Фрейман Г.О. Методика навчання історії в школі. Київ: Генеза, 2003. 328 с.
6. Система загальноприйнятих вікових рейтингів Американської кіноасоціації від 1 листопада 1968 р. URL: <https://www.kinopoisk.ru/mpaa/> (дата звернення: 06.05.2023).
7. Цвікальська Г. Естетичне виховання на уроках історії. Київ: Радянська школа, 1963. 150 с.